

23 გიორგობისთვე 1914 წ.

მიიღება ხელის მოწმობა
საზოგადოებრივი
წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ-

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

მიური და სალიბერალური შუხნალი

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

წელიწადი მესამე

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპეშისა: თბილისი კლდე.

1. საერობო საქმე. — რ. გ-ესი. 2. იმი და ქართულ-სომეხთა ურთიერთობა. 3. გერმანიის დემოკრატიზმის. — დიოგენ-სა. 4. მამ გაუმარჯავს ამშენებლებს. — Legatus-ისა.
- ს ა რ ჩ მ ვ ი: 5. საწვევები ტარტეს პოეზიიდან. თარგმ — დ. კასრადისა. 6. შრესა. 7. მიდიონები. — ეკალისა. 8. დაჭრილი აფიცრის წერილი. 9. ფაუსტი. — ა. შ-ისა. 10. ქართული თეატრი. — Arbiter-ისა.

საერობო საქმე

გაზეთებმა მოგვიტანეს ამბავი, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს კავკასია მომზადებულად უცენია ერობის მიღებისათვის, ვინაიდან მისმა მოსახლე ერებმა სახელმწიფოს დიდი გასაქირის დროს — გამოიჩინეს საკმაო პატრიოტიზმი. ჩვენ არ შეუდგებთ კრიტიკას იმისას თუ რა დამოკიდებულება აქვს სახელმწიფოებრივ პატრიოტიზმს და ერობისათვის მხად ყოფნას, ჩვენ ვიღებთ მხოლოდ ფაქტს. რომ უმაღლეს სფეროებში დროის შესაფერისად უცენიათ შემოღება ერობისა კავკასიაში. იმ აღიარებას უნდა მოჰყოლოდა რასაკვირველია პრაქტიკული ნაბიჯებიც, ე. ი. ნიადაგის მომზადება ფაქტიურად ერობის შემოსაღებლად. ბიუროკრატიისათვის არაჩვეულებრივი სისწრაფით, პირველი პრაქტიკული ნაბიჯები გადადგმულ იყო კიდევ და, როგორც ვიცით, ამ მიზნით ჩამოვიდნენ სრულიად

რუსეთის ერობის კავშირის წარმომადგენელიც. ამ პირთ უნდა გაეცნოთ ადგილობრივი ნიადაგი, გამოეძებნათ შესაფერისი ორგანიზაცია - ბუდეები, რომლებსათვისაც მიენდოთ შემუშავება შემდეგში ეტაპებისა ერობისათვის და ის თანხები, რომელნიც უკვე გადაიღო საერობო დახმარებისათვის კავკასიაში. გაზეთებმა პირველ ხანებშივე აღნიშნეს ის მოვლენა, რომ საქართველოში, მაგალითად, ერობის ზოგიერთ ფუნქციათა განხორციელება ნაკისრი აქვს გუბერნიათა და მაზრების დეპუტატთა საკრებულოებს. ბუნებრივი და მოსალოდნელიც იყო, რომ იმავე გაზეთებმა თავიდანვე აუწყეს საზოგადოებას, რომ სწორედ დეპუტატთა საკრებულოებს ევალებათ საერობო თანხების მოხმარებაც და შემდეგში ნამდვილი ერობის საქმის მოგვარებაც. რაღა თქმა უნდა, რომ დეპუტატთა საკრებულოები, რომელნიც ამჟამად წოდებრივნი არიან, ვერ გამოხატავენ მათელს საზოგადოებრივ მისწრაფებათა ჯამსა, მაგრამ თავისი განსაკუთრებული ადგილობრივი ხასიათით მათ დაიმსახურეს მთელი საზოგადოების სიმ-

პატივები სწორედ საერობო ფუნქციების ასრულებით და მათ გარშემო იკრიბებოდა ცოტად თუ ბევრად ყველა კულტურული ორგანიზაცია და ელემენტი. ახალი დაგეგმვა, რომელსაც აკისრდება სახელმწიფო და სრულიად რუსეთის ერობის კავშირი, უეჭველია უფრო გაათავისუფლებდა იმ ფარგალს, რომელშიაც დებუტატთა საკრებულოები მოქმედობენ და იმ კულტურულ წრესაც, რომელიც იტვირთებდა ამ მძიმე და საპასუხისმგებლო საქმეს. დღევანდელ დღეს ეს მით უფრო საჭირო იქნებოდა, რომ მსოფლიო ომმა ერთის დაკვირვით დასცა ძირს ყოველი დარგი მეურნეობისა და ნამეტნავად მუხრუჭი მოუჭირა სასოფლო-მეურნეობას, ერთად-ერთ მარჩენალს სწორედ ჩვენი ქვეყნისას,

მაგრამ, როგორც ბევრი სხვა უმაღლესად მოწონებული „რეფორმა“ კივკასიისათვის, ვიდრე ადგილობრივ რეალურ სახეს შიიღებდეს, გაიგლის ხოლმე ადგილობრივ მოსაქმეთა საკრებში, ისე ერობის პირვანდელი სახე გაიცრა და გაიციცრა თვით კავკასიაში. ჩვენ არ ვიცით რა მოსაზრებით ასცდა პირვანდელი გადაწვეტილება დებუტატთა საკრებულოებს და ერთად-ერთი საგრძნობელი შეღავათი. რომელიც „დაიმსახურეს კავკასიელებთან“ და სხვათა შორის ქართველებმაც მაღალ სფეროებისაგან — ეს შეღავათი გაიყინა რაღაც არა ბუნებრივ დაწესებულებაში, ჩვენ არ განვიხილავთ დაწვრილებით იმ სიას, რომლის წევრთ უნდა განაგონ შემდეგი საერობო საქმე კავკასიაში, მაგრამ აუცილებლად აღსანიშნავია ის ფაქტი რომ აქაც, ამ საკითხშიაც გვერდი აქვს აქცეული ადგილობრივი საზოგადოების იმ ნაწილისათვის, რომელსაც ჰქვია ქართველობა. დღევანდელი სახელმწიფოებრივი კურსი, უმაღლესის მთავარ-სარდლის სიტყვებს შემდეგ თითქო შეიცვალა რუსეთის მოსახლე ყველა ერისათვის, სამინისტრომაც კი აღიარა საკმაო მომზადება კავკასიელ ერებისა ერობისათვის, მაგრამ, როგორც ბევრჯელ ყოფილა, კავკასიელ ერებს საქმე მუდამ რუსული ანდაზის ზეგავლენას განიცდის: у семи нянекъ — дитя безъ глазу.

ომი და ქართველ-სომეხთა ურთიერთობა

წარსულ ნომერში ჩვენ შევჩერდით იმაზედ, რომ ომის შემდეგ საჭირო იქნება უფრო ნაკაფიოდ გაყვანა სადემარკაციო ხაზისა ჩვენ მიწა-წყალთა შუა, ვიდრე ეს აქამდის იყო.

სომხებისაგან ავტონომიის მოთხოვნა ოსმალეთში თანდათან ირკვევა რომ უტოპი არ არის ხდება, ვინაიდან ყველა სხვა მოსაზრებათა გარდა, რიცხვი სომეხთა მოსახლეობისა ოსმალეთის სასომხეთოში იმდენად მცირეა სხვა ერებთან შედარებით, რომ პოლიტიკურ-ტერიტორიალური ავტონომია მათი ექვს სომხურ ვილაიეთში .. და კილიკიაში შეუძლებელი ხდება, როგორც სამართალის, ისე უაღრესად ძალთა განაწილების მიხედვით... რადგან პოლიტიკაში სამართალს და სხვა ამგვარ სანტიმენტულობას გასავალი არასოდეს არა ჰქონია ის მთავარი საფუძველი კი, რომელზედაც დღევანდელი ომი თითქო აშენებს პატარა ეროვნებათა მომავალ ბედნიერებას — **რეალური მოსახლეობა**, მეტად სუსტია სომხებისათვის. უნდა ვიფიქროთ, რომ ავტონომია, რომელსაც შეიძლება ეღიროს ოსმალეთის სასომხეთო, უკიდურეს მდგომარეობაში, იქნება არა პოლიტიკურ-ტერიტორიალური, არამედ კულტურული ამ უკანასკნელის სიფართოვეც დამოკიდებული იქნება სამთა შეთანხმების და სამთა კავშირის ძალთა მომავალ განწყობილებაზედ, ერთი და მეორეც — მათ თავგამოდებაზედ იმ ინტერესების დასაცავად, რომელსაც წარმოადგენს მათთვის ოსმალეთის სასომხეთო. ბევრია დამოკიდებული რასაკვირველია იმაზედაც, თუ რა ტაქტიკას დაადგებიან თვით სომხები და რა უნარს და ძალას გამოიჩინენ თვითონ, რაზედაც წინა წერილშიაც გვქონდა ბაასი.

მაგრამ ყველა ზემოაღნიშნული გვანტერესებს ჩვენ, ქართველებს იმდენად, რამდენადაც ასეთი მომავლის პერსპექტივები საჭირო და სასურველია ჩვენთვის, რომ ერთხელ და სამუდამოთ გამოირკვეს ჩვენი ურთიერთობა. ამ მხრივ არავის და ნამეტნავად სომხებს ექვი არ უნდა ჰქონდეთ ჩვენს გულწრფელობაში, რომ სომხების ავტონომია ოსმალეთის ნაწილში, ვისი პროტექტორატის ქვეშაც უნდა იყოს — ჩვენთვის სასურველია, ვინაიდან ხელსაყრელია. მაგრამ აქაც ანგარიში უნდა გაუწიოთ არა მარტო ფსიხოლოგიურ და სანტიმენტუალურ მოსაზრებათ

რ. გ.

რომ ადამიანი იქით იწევს საცა უჯობს და სომხე-
ბიც გამოეწურებიან სხვა ქვეყნებს, რომ თავის სამ-
შობლო კერას დაუბრუნდნენ; არამედ იმ ძირითად
თვისებასაც, რომელიც ახასიათებს სომხებს. ეს უკა-
ნასკნელი კი არ გვაძლევს გარანტიას, რომ სასომ-
ხეთოს ავტონომია მართლაც განათავისუფლებს
თუნდა კავკასიელ სხვა ერებს მათი ზრახვებისაგან —
მე მოგახსენებთ იმთვისებაზედ, რომლის წყალობითაც
სომხები საცა უნდა გადაადგოს ბედმა, ყოველგან
შეეგუება პირობებს, თუ ოდნავ მაინც გაიჩარხება
მისი საქმე. თუ სომხებმა დაინახა, აქ უფრო კარგი
ყოფილა, მას აღარ მოიკითხავს სამშობლო კერა,
იქნება იგი რუსეთში, საქართველოში, ამერიკაში,
თუ სხ. ამის მაგალითებს ბევრს არ მოვიყვან და
საქართველოში მოსახლე სომხობის ისტორია ამის
ამტკიცებს. ისინი ერთპირად გამოასახლა დავით აღ-
მაშენებელმა და მაშასადამე საქართველომ თავისი
ნებით სტუმრად მოიპატიოა ისინი, შემდეგ ასეთივე
ნებაყოფლობით გამოასახლა ჩვენში ერეკლე II-მ
და სომხობამ ისე მაგრა მოიკიდა თვისი საქართვე-
ლოში, როგორც სამშობლოშია არაა მოკიდებული.
ამას რასაკვირველია ხელს უწყობდა ქართველ მე-
ფეთა მფარველობა, როგორც მათი ეროვნებისა, ისე
მათი სარწმუნოებისადმი. მაგრამ მას შემდეგაც
რაც საქართველო თავისი ნებით რუსეთს შეუერთ-
და და ნაწილ ნაწილ დაჰკარგა თვით მოქმედება —
პროცესი სომხების გადმოსახლებისა არ შეჩერებულ-
ლა. სურდათ ქართველებს თუ არა სურდათ — ამას
არავინ დაობდა. ობიექტურმა მსჯელობამ უნდა
დაგვარწმუნოს, რომ ყოველ შემთხვევაში წინააღ-
მდეგობას არავინ უწევდა, ვინაიდან არასოდეს სა-
ქართველო არ ყოფილა სხვა ეროვნებათა მჩაგვრე-
ლი თავისუფლების დროსაც და როგორ შესძლი-
და ამას მაშინ, როცა მისი პოლიტიკური ბედი დი-
დი რუსეთის ხელში იყო.

უკანასკნელი გადმოსახლებანი სომხებისა მე-
ტად ხელოვნურ პროცესს წარმოადგენდა, რადგან
მათ ასახლებდნენ იმ ქართველების ადგილებზედ,
რომელნიც ძალით თუ ნებით გადადიოდნენ და
გარბოდნენ ოსმალეთში. 1801 და 1877 წლების
შემდეგი ხანები სავსეა ასეთი ხელოვნური იმიგრა-
ციით. მაგრამ სომხობისათვის, როგორც ზემოდაც
მოგახსენეთ, მისი ძირითადითვისების გამო, მნიშ-
ვნელობა არა ჰქონდა ასეთ არაბუნებრივობას: იმათ
დაურიგდათ მშვენიერი მიწები, შეეგუენენ აქაურ
მშვენიერ ჰავას და დარჩნენ.

აი სწორედ აქედან იწყობა უკვე ის პროცესი,

რომელიც ჰბადებს ქართველ-სომხთა უთანხმოებას.
პირვანდელი სტუმრები, ნებით და პატივით მოპა-
ტივებულნი, შემდეგ ისე გამრავლდნენ თანდათან —
და უკვე არა ნებაყოფლობით — რომ მათთვის არა
მარტო გაუთანასწორდნენ რიცხვით მასპინძლებს,
არამედ გადააჭარბეს იქ, შინ, ოსმალეთში დარჩე-
ნილებს. უკანასკნელი სტატისტიკური ცნობებით
ირკვევა, რომ კავკასიაში, მიუხედავად იმისა, რომ
სომხეთი ოსმალეთშია, — კავკასიაში უფრო მეტია
სომხები, ვიდრე თავის სამშობლოში. ეს პროცესი
კავკასიის უომრად დაპყრობისა არამც თუ არ მოს-
პობილა და ჩვენ თვალწინ გაიარა, დღესაც მეთო-
დიურად სწარმოებს და ინტენსიურ ხასიათსაც იღებს.
მაშინ როდესაც თვით სასომხეთოში სომხები ნახე-
ვარ მილიონს ძლივს აღემატებიან, კავკასიასა და
საქართველოში მილიონამდე აღიან. მერე როგორა
გგონიათ, ესეთი არა-ბუნებრივი მოვლენა იწვევს
მათში ებრაელისებურ ტირილს სამშობლო მხარე-
ზედ? სულაც არა, ისინი არამც თუ შეეგუენ ასეთ
მდგომარეობას, მათი მოწინავე ხალხი მთელ პოლი-
ტიკურ სისტემასაც იმუშავებს იმაზედ, რომ „დიდი
სასომხეთო“ შეიცავს ამიერ-კავკასიასა, ოსმალეთის
ნ ვილეთს და კილიკიასაც. რასაკვირველია, ასეთი
პოლიტიკური პრეტენზიები არ შეეხამებიან სინამ-
დვილეს, მაგრამ ის განუწყვეტელი ხელოვნური
იმიგრაცია, რომელიც აი დღესაც, დღევანდელ დი-
დი ომის დროსაც გაგრძელებას წარმოადგენს წი-
ნანდებლებისას, უდავიდარაბოდ ამავრებს ყოველ
შემთხვევაში საფუძველს ამ პრეტენზიისას ამიერ-კავკა-
სიაში.

დღევანდელი ომი მეტად სასტიკია, მისი
მსხვერპლნი ათასობით და ათიათასობით ირიცხებიან
და სულსა ხუთავს წარმოადგენა, თუ რა აობრებასა
და ვლეთას განიკდის მშვიდობიანი ხალხიც მთელ
ქვეყნაზედ. ვის არ შეადრწუნებდა და გულს არ აუშ-
ღვრევდა მაგალ. „კავკ სლოვოსაგან“ მოყვანილი
ცნობა. რომ 17 სომხური სოფელი ოსმალეთში
ამოვლელი იყო და მიწასთან გასწორებული,
მაგრამ გრძნობიერება ერთია, გულის წყლული, და
პოლიტიკური შემცენება კი სრულიად მეორე. თუ
ომიანობა თავისი სიმკაცრით გონებას დაგვიხშობს,
მაშინ მისი შედეგები მშვიდობიანობის დროს უფრო
სასტიკნი იქნებიან და აღმგველნი პირისაგან მი-
წისა.

არავის შეუძლიან იწინასწარმეტყველოს წინ-
დაწინ, რითი დასრულდება მსოფლიო ომი; ვისი
გამარჯვებით, ვ-სი დამარცხებით, ვინაიდან ეს ტერ-

მინებიც: გამარჯვება, დამარცხება ისეთი რთულია დღევანდელ პირობებში, რომ გამაჯვებული შეიძლება მეტად დაზარალდეს ვიდრე დამარცხებული და სხ. და სხ. მაგრამ ერთია ცხადი, რომ ომის ნასკვიც და მთელი მსვლელობაც მკაფიოდ ღალატებს ეროვნებათა იმ გვარ ფარგლებში ორგანიზაციას, რომ ნაციონალურ ჩაგვრას ადგილი აღარ უნდა ჰქონდეს ადგილი ახლო მომავალში, ომის დასრულების შემდეგ.

ახლა ვიფიქროთ, თუ დიდი ომის ბოლო რა რეალურ მდგომარეობას წააწყდება ჩვენს პაწია კარმიდამოზედ. როგორც ზემოდაც მოგახსენეთ არა ბუნებრივმა იმიგრაციამ სომხობისამ მათი რიცხვი შეამცირა მცირე აზიაში და გააძლიერა ამიერ-კავკასიაში და აი დღესაც ათასობით და ათიათასობით გამოიბის სომხობა ოსმალეთიდან და სახლდება ამიერ-კავკასიის კიდეებზედ. ჩვენ არ ვიცით როდემდის გაგრძელდება დღევანდელი ომი, შეიძლება ერთი, ორი და ნეტე წელიწადი გავიდეს, ვინაიდან მსოფლიო ომი, შეწყობილია ვიფიქროთ, რამდენიმე თვეში დასრულდეს და ამ ხნის განმავლობაში ტალღა იმიგრაციისა სულ აქეთკენ იქნება მომართული. ძნელია წარმოდგენა იმისა, რომ ოსმალეთში საქმე ომის დროსვე იმდენად გამოსწორდეს, რომ გამოიხიზნულეს უკან დაბრუნება შეეძლოს, მაშასადამე ისინი იქ უნდა დამკვიდრდნენ და რადგან, აღნიშნულ თვისების გამო, ადვილად ეგუებიან ამიერ-კავკასიას, კიდევაც აქ დარჩებიან. ომი გათავდება, ქვეყანა ახალ სახეს მიიღებს, მაგრამ რუსეთი როგორც ეხლა სდგას ოსმალეთზე მაღლა, მაშინაც მაღლა იდგება პოლიტიკური, თუ კულტურული წესწყობილებით და ამგვარად უფრო მიმზიდველი იქნება სომხებისათვის, ვიდრე ოსმალეთი. აი ამ ხელოვნური და არა ბუნებრივი წესით გადმოაწეული ცენტრი სომეხთა მოსახლეობისა—უნდა მერნისშიაც შეიქმნას ადგილობრივ მოსახლეობისათვის სადამსახრად და ამით სახელმწიფოსათვისაც შეწყვიტონ გაჩენა უსიამოვნებისა.

რეალური მოსახლეობის პრინციპს ხელოვნურად ჰქმნის ოსმალეთიც, როცა ელექტავს სომ

ხებს და მათ ადგილს ასახლებს ოსმალელებს, მაგრამ ასეთ რეალურ მოსახლეობას თვით სომეხნიც ეწინააღმდეგებიან, როგორც უკანონოს, ხელოვნურს, სასტიკს და წინააღმდეგობა იქნებოდა სომხებს დაეცვათ ეს პრინციპი ამიერ-კავკასიაში, სადა ისინი ფეხს იკიდებენ ასევე ხელოვნურად, მოსახლე ერთა ფაზიკური ელექტის გამონაკლისით. დღეს პოლანდია, მ.გ., ინგლისის და საფრანგეთის სახლდრები სავსეა ბელგიელებით. მაგრამ ომის შემდეგ ისინი უკან დაბრუნდებიან და ვერ წამოაყენებენ რეალურ მოსახლეობის პრინციპს, აქ კი დიდი ხნის გამოცდალება ამტკიცებს, რომ შემოიხიზნული სომხის ერი რეალურ მოსახლეობის პრინციპს არა მარტო თვითონ ემყარება არამედ ადგილობრივაც პოულობს მომხრეებს—აი საფრთხე.

გერმანიის დეპლიტარიზმი*)

უეჭველია, არა ერთგან გაიგონებდით, რომ დღევანდელი ომი ეს გადამწყვეტი ბრძოლაა გერმანიის მილიტარიზმთანაო. გერმანიის მილიტარიზმის გაქრობა—აი ის დიდი ოცნება, რომელიც იპყრობს თვით ეულს სახელმწიფოს, თვით ეულ ადამიანის გონებას. გერმანიის მილიტარიზმის განადგურებას დაუკავშირეს მსოფლიო მშვიდობიანობის ბედ-იღბალი, იქნება იმ სანტარო ველ-მინდორის აღმოცენებაც კი, სადაც მგელსა და ცხვარს ერთად შეეძლებათ ცხოვრება. მაგრამ ნუ აფყვებით გარეგნ გრძნობებს და ცოტაოდნად სკეპტიკის ეჭვი შევიტანოთ, მართლა ეს ასეა? ვნახოთ, ერთი-ერთმანეთის მოწინააღმდეგეთა აზრებს, გავცნოთ ახლოს, იქნებ მან უფრო ნათლად დაგვანახოს ჩასაქოლავე გერმანიის მილიტარიზმის ადგილას რომელი ერთი არკადიის ველ-მინდორი გაიჭიმება.

ამ კითხვაზე პასუხის მისაგებად ჩვენ თავს ვანებებთ ინგლისს, რადგანაც მანვე უკვე ვის-უბრეთ წარსულ კვირის მორიგ წერილში. ნურც კულტურულად ჩამორჩენილ ქვეყნებზე, ვიტყვიტ რასმე არამედ საფრანგეთს, მივმართოთ, რომელიც მსოფლიო განათლების ჩირალდნად ითვლება.

დღიდან ომის გამოცხადებისა მთელი საფრანგეთი შურისძიებისა და ზიზღის ბუდეთ გარდაიქმნა გერმანიის მოსასპობლად. ჯერ კიდევ მაშინ, როდეს

*) ეს წერილი გამოაქვეყნდა „რუს. ვეკ“-დან.

საუც გერმანიას ომი არ გამოეცხადებინა მისთვის, ფრანგთა გამოჩენილი ფალავანი მინისტრი კლემანსო დღე და ღამ კალმის მახვილით მთელ ორმოცი წლის დაგუბებულ ზიზღს პირს უხსნიდა და „L'homme libre“-ში გერმანელებს იხსენებდა როგორც აპაშებს, მცარცველებს, ბონოს*) ამხანაგებს. რა მოხდებოდა შემდეგ, ამის გათვალისწინება ხომ უფრო ადვილი იქნება, მით უმეტეს დღეს, როდესაც მის წინ ყოფნა არ ყოფნის საკითხად წამოყენებულია, მართლაც, დღეს, როგორც ამას პარიზელი კორესპონდენტები გადმოსცემენ მრავალ ფურნალ-გაზეთებს, არა მარტო კლემანსო, ანუ პარტიული მესვეტრი, არამედ მთელი ხალხის ცხოვრება, მისი მაჯის ცემა ომის ნერვზეა გადაბმული, ომითა ჰსუნთქვს, ომის ცეცხლში იწრთობა და ემოციათა მრავალ-ფეროვანი წყვეტებით შურის ძიებას მოუწოდებს. ამ მოძრაობამ მოსპო პარტიული დიფერენციაცია. პარტიული ტრაგედია მხოლოდ ერთ კვანძად გაინასკვა, რასაც შეგვიძლიან ვწოდოთ ტლანჭი მიმდინარეობის სახეობა. ტლანჭი რეაქციის დღესასწაული, რომლის საწინააღმდეგოდაც ამოწვდილ მახვილს აელვარებდა არა თუ სოციალისტური პარტია, არამედ რადიკალებიც კი. ნოდღესასწაულე რეაქციას გულწრფელად სჯერა, რომ გამარჯვება მის მხარეზეა, რელიგიური გატაცებით იგი თავის თავზე დიდ წარმოდგენისაა, იგი აღმერთებს თვის არმიას! რესპუბლიკანურმა და დემოკრატიულმა აზროვნებამ, რომელიც პასიფიზმითა ჰსუნთქვდა და საყოველთაო კეთილდღეობაზე ზრუნავდა, დღეს თავდაცვის პრინციპზე გადასცვალა და საქვეყნოდ ჰლაღადებს, რომ ცივი ურწმუნობა კვლავ დიად რწმენად შეიცვალოს, საკაცობრიო იდეალები ერისა და სამშობლოს ფარგოებში აყვავილდეს, აღდგეს გმირული სული, მადრობა იქმნას კანონმდებლობის სახეობადა, რაინდობა კიდევ მის დამცველ ხმალად. აი, სხვათა შორის, რასა სწერს ცნობილი რომანისტი პოლ-ბურჟე „Echo de Paris“ ფურცლებზე, რომელიც დღეს-დღეობით ფრანგთა აზროვნების გამომხატველ ორგანოდ ითვლება. ამ გაზეთში ბურჟემ მოათავსა საყურადღებო წერილი: „ომის გაკვეთილები“, რამაც ააღაპარა როგორც მთელი საფრანგეთი, ისე უცხოელთა პრესაც: ბურჟე წერილების დასაწყისშივე უსა-

ყვედურებს იმათ, ვინც ამტკიცებს, ვითომც საფრანგეთი პრუსიის მილიტარიზმის წინააღმდეგ იბრძვისო, ვითომც დღევანდელ ომის მიხანა ჩაპკლას ეს მილიტარიზმი „ყველა ეს, ამბუბსკეცეცე-პასიფისტთა ძველის ძველი ლათაიებია, რამაც მსხვილ-მსხვილი დაღუპვისა გზაზე დააქანა და საშუალება მოუსპო მძიმე იარაღის ჩამოსახმელად, სამშობლოს სიძლიერის განსამტკიცებლად. შემდეგ იგი გადაქრითაცხადებს, რომ ჩვენ, ფრანგები, ვებრძვით არა პრუსიელთა მილიტარიზმს, არა იუნკრობას, არა გერმანიის მთავრობას, არამედ ნემენც ხალხს. გერმანია წარმოადგენს უზარმაზარ სავაჭრო სახლს, ვაჭრობა-მრეწველობის ასპარეზს, რომელიც მთელ ქვეყანას დაიპყრობს ეკონომიურად, თუ მას მთავარი ღერძი არ ჩავუტყვებთ—ეს არის მისი მილიტარიზმი. აბა წაიკითხეთ ფრანკფურტის ხელშეკრულება, თვითეულს სტრიქონში, თვითეულს მის პარაგრაფში თქვენ ჰხედავთ ბისმარკის იდეების ბეჭედს, რომ არმია და სამშობლო მხარე ურთიერთთან მჭიდროდ დამოკიდებული უნდა იყოს, რომ არმიაქრნების გაგრძელებას წარმოადგენდეს. ეს პროგრამა მათ შეასრულეს ზედმიწევნით. ნემეცი ჯარის კაცი ნაციონალურ ფირმების ელემენტად გარდაიქმნა, როგორც მისი დირექტორი და აქციონერი, მასვე ეკუთვნის ინტელიგენტი. გერმანიაში არმია და კომერცია მეთოდების შედეგად უნდა ჩაითვილოს. ამავე მეთოდს ეკუთვნის უნივერსიტეტი, პროფესორობა და სხვა. ყოველისფერი იქ მეცნიერულია, შეეხება ეს ჯართა ორგანიზაციას, ტექსტების განმარტების, ვაჭრობას თუ სხვა რამეს, ეს სულ ერთია. დღევანდელი ომიც ნამდვილი მეცნიერულია. ამხანაღ თქვენ ხედავთ არა გერმანიის მილიტარიზმს, არამედ მთელს რასას, რომლის ნადა სრულებითაც არ შეეგუება ჩვენს არსებობას. იგი მხადაა, რომ ჩვენ ჩაგვთქას, მოგვსპოს თვის კეთილდღეობის გამოისად, რომ აჭყვავდეს, გაჰფურჩქნოს თვისი იდეები...“

ბურჟე მარტო ამით არ კმაყოფილდება. იგი საქიროდ სთვლის, რომ გერმანიის გაერთიანება დანგრეულ იქმნას, მოსპოს მთელი იმპერია და მის ადილას დარჩეს მხოლოდ გერმანელ სამთავროთა მტვერი. უმთავრესად კი ჩაკლული უნდა იქმნეს გერმანული სული, რომ მას შემდეგ შიაც აღარ შეეძლოს გაერთიანება. ამით ქვეყანას დაფუტკიცებთ, რომ გერმანიის 1870 წ. გაერთიანება მხოლოდ შემთხვევითი იყო, რომ პირველობა ისევ საფრანგეთს უნდა დარჩეს, რომ მხოლოდ ამ უკანასკნელსა

*) ბონო ექსპროპრიატორთა შეთავარი იყო, რამე-ღაც მაქმან მოჭკდეს ზარბაში, მის გმარობას მთელი საფრანგეთი დღესაც სიძღვრებით ასწავს.

აქვს უფლება იყოს ძლიერი, სამხედრო ძალზე და-
ყრდნობილი.

ამნაირად, თუ დღეს დაკრილი შეიარაღებული
პატარა დავითი ებრძვის ძლიერს გოლიათს, თუ მი-
სი წამოქცევა მოუსურვებია მას, არა იმიტომ, რომ
ქარქაშში ერთხელ და სამუდამოდ ჩააგოს თავისი მა-
ხვილი, არამედ მუდამ ამოდებული იქონიოს, რომ
არვის შეეძლოს მასთან წარბის შეკვრა, ხმის ამო-
ღება. ასეთ კონცეპციის პერსპექტივებში იმალება
დიდებული სანახაობა გამარჯვებული საფრანგეთისა,
რომლის საზღვრებში შედის, რა თქმა უნდა, შავ-
ბნელ დროს დაკარგული ელზას ლოტარინგია. აგ-
რედვე მისი ლანდტაგის შემადგენლობაში შევა რეი-
ნის პრუსია, პფალცი და სხვა. აღარებელი კონტრი-
ბუცია ხომ იმ ზომისა იქნება, რომელიც გასრესს
მთელს გერმანიას. სიცოცხლის უფლება საფრან-
გეთსა აქვს. მხოლოდ საფრანგეთს, სხვას არავის.

როგორც ვხედავთ, გერმანიის დემილიტარიზაცია
ეს ნიშანია ბარბაროსების განადგურების, სახელდობრ
იმ ბარბაროსებისა, რომელთაც დაანგრის ლუვენო,
მალინი, ანუ რეიმსის საკათედრო ტაძარი. განადგუ-
რებულ გერმანიას კი... აღარა დარჩებარაა, თვით უბ-
რალო მღვდრიც კი ევროპის მხედრულ შურის-
ძიებას დაავიწყდა თვით გიოტეც კი, რომელიც
გოტიურ მშენებნის სამკაულ რეიმსის ტაძარზე არა
ნაკლებ მნიშვნელოვანია...

ლიოგენ .

მამ გაუმარჯოს ამშენებლებს!

I

სალამო ხანი იყო, როდესაც ბორჩალოში კერ-
ძო პირისაგან გავიგე ჩვენი ქართული თეატრის და-
ღუპვა და ჩვენი საკულტურო დაწესებულებათა გა-
ნადგურება. უზომოდ შევწუხდი, კი არ მჯეროდა.

დაღამდა. ჩემი ფიქრი ქართულ თეატრს, წე-
რა-კითხვის საზოგადოების ზიბლიოთეკ-ს გარს ევ-
ლებოდა, თანაც იმედი მეძლეოდა, რომ მისი
ნათქვამი ტყუილი გამოდგებოდა.

ველოდი გახეთქს.

ძალად ვიწექ. ფიქრები ჩემი იგივე გაგრძელება
იყო. სიზმარში გახეთიდან ამოვიკითხე ქართული
თეატრის გადაწვა.

ძილში ვსტიროდი.

მეორე დღეს ყოველივე ვცანი გახეთით.

ჩემი ტირილი ახლა

ტირილი და წუხილი არას გვიშველის, ეხლავე
უნდა შევეუდგეთ საქმეს და, ~~თუ რა~~ თუ რომ
მხნედ მოვეკიდეთ, უფრო უკეთესს შევქმნით, რაც
ცეცხლმა გაგვინადგურა.

II

საბილისში შევიარე.

გავეშურე ქართულ თეატრის სანახაოდ. გულის
ფანქალით ვუახლოვდებოდი, სასახლის ქუჩა არ
შეცვლილა, თავად-ახნაურობის შენობას არა დაჰყ-
ლებია რა.

თითქოს ქართულ თეატრსაც გარეგნობით არა
შეშლია რა.

შევიარე შიგნით ..

დიდხანს ვუცქირე... ყოველივე შავად გამოი-
ყურებოდა.

ყოველ კუნჭულს ვათვალიერებდი, ყოველ
აღაგას ვაცქერდებოდი, თვალთ ვზომავდი.

და მათში ყოველივე განადგურებულ წერტილს
ვბოულობდი.

ბოლოს სცენას გავხედე ..

და მომეჩვენა ჩვენი სცენა დანგ-ეული— ფარ-
და ჩამოფხრეწილი. .

შიგ შტახანდენ ჩვენი მხცოვანნი არტისტები
— საკინძე ჩამოდგლილნი და ხელი-ხელ ჩაკიდებულ-
ნი მწარედ დასტიროდნენ თავიანთ განადგურებულ
სახლსა.

III

მივეშველოთ, ქართველებო! ავაშენოთ დან
გრეული სახლი, ვისაც რითი შეგვეძლება. მივიტა-
ნოთ ყველამ თითო აგური მაინც, დაეადოთ ერთი-
ერთმანეთზედ და შევქმნათ უკეთესი საეროვნო სა-
სახლე, რომ კიდევ ვიხილოთ და ჩვენი მხცოვანნი
არტისტები ერთხელ კიდევ ხელი ხელ ჩაკიდებულნი
ფერხულს უვლიდნენ განახლებულ სცენაზედ.

IV

უდიდეს ქამთა-ვითარებას განვიცდით.

ყოველივე იმსხვრევა, ყველაფერი ინგრევა.

და ყოველივე ჩვენგანი მეტად მძიმე პირობებ-
ში ვიმყოფებით.

ერთ ჩემს ნაცნობს ქართულ თეატრის შესახებ გამოველაპარაკე.

— რა დროს თეატრიაო, ვერა ხედავ ქვეყანა ინკრევა და შენ თეატრის განახლებაზედ შელაპარაკებია?

რას ვეტყვოდი, — დუმილით გავეც პასუხი.

ერთმხრივაც მართალია, ჩვენი საეროვნო უბედურება მსოფლიო უბედურებამ დაჩრდილა.

ყოველი ჩვენგანი მონაწილეა ამ მსოფლიო უბედურებისა, გატაცებულია ამ დიადი ომით, მას მხოლოდ ეს ომი აინტერესებს, და მისი ყიქრი და ზრუნვა მხოლოდ ამ ომისკენაა მიმართული, მაგრამ ქართველებმა არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ომი წარმავალია და თეატრი კი სამარადისო საეროვნო საქმე.

ამ ეამად ბევრი ცდა დაგვეჭირდება თეატრის განახლებისათვის და თუმცა კუდი დროა ყველასათვის, მაინც ნუ მივხედავთ ამას, ჩვენ ჩვენი წვლილი გავიღოთ და ავიშენოთ ქართული თეატრი.

მაშ გაუმარჯოს ამშენებლებს!

Legatus.

P. S. ამასთანავე რედაქციამ მიიღო სამი მანკომიტეტისათვის გადასაცემად.

რედ.

ნაწუკეტები ტირტეს ჰოეზიიდან *)

სიმღერა პირველი

ვიშ რა კარგია სამშობლოსათვის დავცეთ ველზე პირველ წყებაში,

*) ტირტე ბუკიენტა მკასანია, სცხსაურაბდა მე VII საუკ. ქრ. დ.ბ. წ.ან. მან სმ რტ:ჩელ გმარეს უმდერ საგმირა ჭიმნები, რ საც თანაჰედრადეე მკულევარნი ტუუადად არ ადარებენ სხელაფან ფრასგ რ უჟუ დე-ლიდის „მარსელიუზას“. ჩვენ მიერ ხათარგმნი ეს სამი სიმღერა ტირტემ სწორედ მაშინ შესთხზ., რადესაც სმარტასა და მესქების შუა სამკუდრ-სასაცლოცხელ ომი იყო. რამდენჯერმე სმარტა დამარტხდა, თითქმის იმუ-დიც კი დაჰკარგა გამარჯვებისა, მაგრამ დედფეს მისანის წინასწარმეტყველების თანახმად მათ მალე გამოუჩნდათ ეთეჩელი მკასანია ტირტე, რამდის ჭიმნებმა მამარტობის ცეცხლი ააგზნა სმარტანულები და გამარჯვებაც მოუხდეს. ამის გამო თვით ამ ჭიმნებს ლიტერატურაში უწოდებენ „მესქების ჭიმნებს“.

გმირთა სიკვდილი სახელოვანი გვეპოვოს ჩვენს მტრის ისრით გაგმირვულს! ვინც ივლტო მშობელ ქვეყნის კერძან და მიატოვა ნახნავ-ნათესი, ვერცხულს ვინც სამათხოვროდ აიღო გუდამაყვანა უცხო ქვეყნებში დაეხეტება, ვინც დასთმო დედა, ან ტურფა სასძლოს ხვევისთვის ომის ცეცხლს მოერიდა, — დაე, ქედ-წახრით თავ ლაფ დასხმულმა განელოს სიკოცხლე წყველა-ტანჯვაში, შთამომავლობა მისი მარადათ იქმნეს შერცხვენილ და გაწბილებულ! მაშ ჰვი, გმირნო, დაჰკარით ბუკსა, ძანული გიხმობთ სიკვდილის ველზე, მას ერთს შესწირეთ ეგ თქვენი ფიქრი, თქვენი ზრახვა და მისწრაფებანი! ნარჩნო არწივნო, გავსწიოთ წინ-წინ, წინაპართ სული აღვინთოთ ლამპრად, მტერს შევეუტიოთ, ვეკვეთოთ მედგრად! ანუ სიკოცხლე, ანუ სიკვდილი! ნუ დამანახვებთ მტერმან გაოტოთ, ქალარა მხედარს თმას ნუ შემირცხვენთ, მომყეთ ფეხდაფეხ, გვერდს მომიდექით მე თქვენ გასწავლით დიდებულ სიკვდილს! ვინც დაეცემა, იგი გახდება შთამომავლობის გასაღმერთებლად! ოჰ, რომ იცოდეთ, თუ რა კარგია პირველ წყებაში გმირთა სიკვდილი!

სიმღერა მეორე

თქვენ ხართ უვნებელ დიდ ჰერკულესის შთამომავალნი, გესმით, თქვენ, გმირნო! ძევსი კვლავ გწყალობთ, მის საღმრთო კალთა თქვენს დასაფარად მზადაა ყველთვის! მაშ რაღას შიშობთ? მტერს რას მიუფრთხით? დაე, ყველაში თავის ფარხმალი მტრის მოქნეულ შუბს წინ დაუყენოს, უარჰყოს ლაჩართ ბედნიერება სიკოცხლისადმი მორცხვი ტრფიალი! ჩვენი ვალია ასე უშიშრად ჩვენ წინ მოცეკვე სიკვდილს ვუმზიროთ, ის შევიყვაროთ, მას ერთს ვეტრფოდეთ, ვიდრე ცხოველ მზის ცელქ სხივთა თამაშს! წარბ-შექმუხვნილმა დიდმა მარინმა დაჰდვარა თქვენთვის მხურვალე ცრემლნი, და წინასწარვე გაგიჩაწილათ გამარჯვებისა დიდი სახელი.

ოჰ, რომ იცოდეთ, თუ ვითარ დაგდევთ
 იგი ფეხდაფეხ თქვენს დასაფარად!
 სდევნეთო მტერი, გიყვიეთ იგი,
 აოტეთ, ბიჯიც არ დაუთმოთო!
 მაშ აბა, წინ-წინ! შეჯგუფდით, გმირნო,
 მხარი-მხარს მიეცეთ, ეკვეთეთ მტერსა,
 ვინც წინ დაეცეს, ის იფარავდეს
 თვის უკან მდგარსა თანამოძმესა.
 მძულან ლაჩარნი, მხდალი ზონანი,
 მძულს გაგმირული მებრძოლი ზურგში!
 ვინც ივლტო მტრისგან, ზურგი აჩვენა,
 შერცხვა და გვარიც მით შეარცხვინა!
 ვაი სირცხვილო, სისხლის შებლაღვაფ,
 ვაჰ, თუ ზურგ ნაკოდ მებრძოლს სისხლი სდის,
 და ბუქ ანადენ მტერის ასაზელად
 შადრევნის შეფად ველს მოჩუხჩუხებს!
 მაგრამ, ვიშ იმ ტკბილ სანახაობას,
 როს წინა რიგში გმირი ეცემა,
 გამტყდარ მახვილზე თვალუბსა ჰხუჭავს,
 ტუჩს იკვნეტს შურის-ძიების კბილით,
 აი, მოიკრებს კვლავ სიმამაცეს,
 წაიმოიჩოქებს, ფარს აიფარებს,
 ასწევს მარჯვეთა მთრთოლვარე ხელსა
 და მოტეულ მტერს ნამსხვრევე მახვილით
 გაუბობს მედგრად გულის ფიცარსა!
 დაე, ამ მსხვერპლის სიკვდილთან ერთად
 მოკვდეს მებრძოლი და მით აღმადლდეს!
 აჰათ, ქაბუკნო გმირნო, ეს გქონდეთ
 თქვენ მაგალითად ყოველ წუთს და ეამს!
 ისწავლეთ მისგან სიკვდილის ფასი,
 ისწავლეთ დაცვა ძვირფას მამულის!
 ნუ, ნუ ინდომებთ, რომ ფართა ჩრდილ ქვეშ
 მიეცეთ შორის მოსვენებასა!
 ზმანება, ძილი ფიცხელ ომის დროს
 შერცხვენა არის თვით მებრძოლისა!
 არა, აღსდექით, შეუსვენებლივ
 სტყორცნეთ, აწვიმეთ ცეცხლის ისრები,
 მახვილი შუბზე, შუბი მახვილზე
 გადაუმსხვრიეთ მტერს წინა რიგზე!
 ფარით ფარს მისწვდით, ფეხით კიდევ ფეხს,
 ჩაფხუტს ჩაფხუტით თავზე ახევდეთ,
 ჩამოაფხრიწეთ გულზე ჩაჩქანი,
 ეცით ფერდებში და მკვეთრ მახვილით
 გამოუშიგნეთ გულ-ღვიძლი მტერსა!
 თქვენც, ჰე, მებრძოლო უკანა წყებას
 სუბუქი ფეხით რიგ რიგად რომ ჰზდევთ,
 ამართეთ ყველამ ფარები შუბზე,

მით გაიკეთეთ თავ-შესაფარი,
 რომ მტრის ქვის სეტყვამ, ნატყორცნ ისრებმა
 ვერ ნოვაყენოთ რაიმე ვნება!
 მაშ, წინ, მებრძოლნო! ფარ შეუბრუნებლეთ!
 ვიშ, რა კარგია გმირთა სიკვდილი!

სიმღერა მესამე

რა ფასი უნდა ჰქონდეს უბრალო
 სიკვდილის შეილსა, თუნდ იყოს მეფე,
 ანუ თვის ტოლთა დამმარცხებელი
 მრავალ-ფეროვან ფალაენობაში!
 რას ვაქნევ მისსა ახოვანებას,
 თუნდ ჰქონდეს მკლავში ციკლოპის ღონე,
 იყოს ფეხმარდი, სწრაფი ვით თრაკეს
 მთა-ღრედ მქროლავი ქარ-ბუქის ფრთები!
 მის სილამაზე, მოხდენილობა
 თვით ტითიონის პირზე ზიზლსა მგვრის,
 არად ჩავაგდებ მის სიმდიდრესაც,
 თუნდ ძლიერ მიდას აღემატოდეს!
 არც თუ ტანტალეს შვილობა კმარა,
 ანუ ადრასტეს მომხიბლველი ხმა:
 დიდება ჩვენი ჩრდილად გაჰქრება,
 თუ არ გვაქვს გმირთა ღირებულება!
 უწყოდეთ, გმირნო, ვისაც არ ძალუძს
 ისმინოს ფარხმალთ მკვეთრი წკრიალი,
 ვინც არა სუნთქავს პატივ დიდებით,
 სამშობლოს დიად სახელის სულით,
 ის ზედმეტია, გაგვშორდეს ეხლავ,
 ჩამოგვეცალოს, ხელს ნუ შეგვიშლის!
 გმირთა-გმირობა, აი რა გვხდის ჩვენ
 უკვდავ ღმერთების თანასწორადა,
 აი გვირგვინი, დაფნთ სიკველ-უცე
 ქაბუკ მებრძოლის შუბლის სამკობლად!
 ვიშ, ნეტავ იმ ერს, ვისაც ჰყავს შვილნი,
 შვილნი მამაცნი, მტრის შემრცხვენელნი!
 ვინც გაქცევაზე არ იფიქრებენ,
 და მთელი მათი ფიქრი-გონება
 იქნება ბრძოლა, პატივ-დიდება
 მშობელი მხარის, მშობელ მამულის!
 სიკვდილის ფრთებ ქვეშ გმირი მებრძოლი
 ქარიშხალსავით წინ გაიჭრება,
 მრავალჭრილობით გულს იყვავილებს,
 ფარს მტრის ისრებით იხვრეტს, ეცემა,
 მაგრამ ამ გვარი დაცემით მამულს
 მარავანდებდათ თავს მოეუღება!
 ოჰ, ნეტავ იმას! დიდი, პატარა
 ცრემლის დააყრიან, ცრემლს უღებოსას,

ქალაქს შორთავენ ბნელი ძაძვებით,
 იტყვიან ლეკებს ბისსა სათლავეზე
 შთამომავლობას დაუტოვებენ
 მის საქებურსა საქმეს საგმიროს!
 ის უკვდავია, ვით თვით მარინი,
 ვის რისხვის მენით ველზე დაეცა,
 მაგრამ იმავე სიკვდილის ლახტით
 სამარადისო სიკოცხლეც მისწვდა!
 თუ ძვესს ენება და მის ბრძანებით
 გადურჩა სიკვდილს ჭაბუკი გმირი,
 იგი დაბრუნდეს სახლში დიდებით,
 თვის დღეს განვლიდეს ნეტარებაში
 და სიბერის ეამს ყრმათ მოუთხოვრებდეს
 წინაპართ ამავეს, წინაპართ ღვაწლსა!
 მას, უკვე ხუცესს, თეთრ თოვლით მოსილს
 კრძალვით, პატივით მოეპყრობიან,
 მისი იქნება ტკბილი სიკოცხლეც,
 მისი იქნება თვით მოსვენებაც!
 მაშ, ჰე, ჭაბუკო მებრძოლო, წინ, წინ!
 ისწავლეთ ბრძოლის ღირებულება!
 აღივსეთ სრული სიამაყითა;
 ვაშ, რა კარგია გმიროთა სიკვდილი!

დ. კასრ. ძე.

პ რ ე ს ა

„გოლოს კავკაზა“-ს ერთ-ერთ ნომერში, სა-
 ხელდობრ № 2370, დაბეჭდილი იყო საყურადღე-
 ბო წერილი, საიდანაც ვბეჭდავთ — ჯერჯერობით
 უკომენტარიოდ, — უფრო თვალსაჩინო ადგილებს.
 მკითხველს მოეხსენება, რომ ჩვენს ჟურნალსა და
 „გოლოს კავკაზა“-ს შუა საერთო არაფერია და
 თვითონ მიხვდება დღევანდელ დღეს რატომ ხდება
 მოსაგონი პატივცემული ეზოპი.

...ხვეწა გეგანია, რომ იმავე დროს, როცა იწ-
 ვებენ კავკასიის ბეჭდვით სიტყვას ცილის წაშებას-
 თან სხობოლეკად, უფრო ხმა მადლა უნდა იყუ-
 ნენ მოწვეულნი თავდაჭერილობისა და ზრდილობი-
 სადმა, რომ განდევნილი იყოს კავკასიელ გაზეთე-
 ბიდან სასტუმართურა ცდა წინ უსწრონ მოკლე-
 ნებს, ანგარიში წარუდგინონ ჯერ შეუქმელ წვადი-
 სათვის და დაუშვიდრონ სასუფეველი მხედოდ
 ერთ „ეროვნებას“.

„კავკასიის სლოვან“ უფრო დღე დეტავს ერთ
 სკიოთხს სასომხეთის ავტონომიაზე.

განა ეს დროს შესაფერია, ან ტაქტიურია სხვა
 კრების მიმართ თუნდა ქართველებისა მიხედვით?

„მშაკა“ და „ბაკუ“ სამართლიანად უნდა უფრო
 გულწრფელ გამოხატვლად ჩავთვალოთ/სომხების
 ინტერესებისა, რადგან ისინი მუშაობდნენ ამ მხრივ
 „კავკ. სლოვანს“ გახეხის დღე-ღამე მისი მხარე.

თქვენ ვერ შეხვდებით ამ გაზეთებში იმ დაუ-
 ნებულ მოთხოვნას, სომხეთის „ზოლიტიკურ თავი-
 სუფლებისა“, რომლითაც აჭრულა უფრო „კავკ. სლო-
 ვანს“ უფრცხვები. „კავკ. სლოვან“, იწვევს
 უკმაყოფილებას თვით სომხებშიც, უფრო კეთილ-
 გონიერებში და რომელნიც შედაკეს რომ დროის შე-
 საფერი არ არის უფიცილი შორეულ მძმა-
 ვალებზე, იცნება თვითმართველობაზე, როდესაც
 უზირველეს ყოვლისა, საჭაროა დახსნა სომხეთის
 სიცოცხლისა და ქაზებისა ოსმალეთში...

საკითხი სომხეთის ავტონომიაზე, შეიძლება ადი-
 ძრას მხედოდ გამარჯვების შემდეგ... ერთი მაწია
 საკითხი, რომელიც ერთად უნდა გადასწვებოდნენ
 სამთა შეთახვეების სახელმწიფოსთ, ვის წინაშე ად-
 მართულია დიდი საკითხი უერთხის გადაძაფებისა...

ამ გვარად, უქმია ჯანაზაგი სომხეთის ავტონო-
 მიაზე.

მაშ რად იშუარებენ ამას დაუინებით „კავკ. სლო-
 ვანში“, რაც იწვევს უსამოკებებს კავკასიელ სხვა
 კრებისას, მაგალ. ქართველებისას, რომელთა
 200,000 კაცი მართლაც მამაცად იბრძვის ჩვენ
 ჯარებში; არა ხაკლები ინტენსივობით მიდიან დრუ-
 ვინებში და არ ტრიახობენ თავისი გულწრფელი
 მისწრაფებითა საშობლეს დაცვისათვის, არ თხოუ-
 ლობენ წინდაწინვე ჯილდოს...

შემდეგ ავტორი იხსენიებს 13 ღვინობისთვის
 ბრძანებას, რომ მშვიდობიანი ხალხი ერთნაირად
 მთარველობის ქვეშ იმყოფება, რომელ ეროვნება-
 საც უნდა ეკუთვნოდეს და უმატებს:

„ამ მოკლე სიტყვაში ხათელი მასუხია „კავკ-
 სლოვანს“ უფრცხვარ ანქარებაზე ავტონომიის
 საკითხში და სომხების გამოყოფაზე, როგორც
 შეტად დამსახურებულებისა...“

ამრიგად, შეტი სითავდაზღუ და საქმიანობას სა-
 ჭარო, ხაკლები ხმაურობა და გვეხსა და უველადერი
 მოგვარდება, სინზე გაივლის.

აღშფოთება სხვა და სხვა „ხმების“ გამო არა
 დიანს, რადგან ისეთი მაგალითი, როგორც დაბრუ-
 ნება ბრძოლის ვულადან სომხ-მონადისეთა „ტა-
 მთისადგობისა გამო“, არასგზით არ შეიძლება
 მიეწეროს ცილის წაშებას.

მაგნიამ ეს ხომ ერთეულებია, რომელნიც მოედ
ხალხს ღაქას ანა სცხებენ.

**დაწყებულია თუ არა ოსმალეთში სომხების
ქლეტა?**

ეხლა ჩვენ გვეძლევა შეძლება დავამშვიდოთ
კავკასიელი სომხები, რომელნიც აღვლევებული იყუ-
ნენ სომხებით დასახლებულ ოსმალეთის ვილაეთე-
ბიდან მოსულ ამბებით.

ჩვენში გავრცელდა ხმები, რომლებმაც პრესა-
შიაც ამოყვეს თავი, რომ ოსმალეთში უკვე დაიწყ-
ეს სომხების ხოცვა-ჟლეტა და ოსმალეთის სომხე-
ბისათვის აბდულ-ჰამიდის რეჟიმის შავი დღეები დად-
გაო.

ერთმა პირმა, რომელიც სრული ნდობის
ღირსია და რომელიც ომის ასპარეზიდან დაბრუნდა
და კარგად იცნობს საქმის მდგომარეობას ოსმალე-
თის სასომხეთოში, გადმოგვცა, ხმები ოსმალეთში
დაწყებულ სომხების ხოცვა-ჟლეტაზე ნაადრევიან.
ჯერ-ჯერობით ოსმალეთის სასომხეთოში არაფისა
ჰხოცავენ, თუმცა ბევრნი სომხებ შორის მოუსვენ-
რობასა გრძობენ, ეშინიანთ საქმის გართულებისა,
სტოვებენ თავიანთ სოფლებს და მთებისაკენ მიეშუ-
რებიან. ოსმალეთის ადმინისტრაციას ნაბრძანები
აქვს კონსტანტინოპოლიდან, მოერიდოს ყოველნა-
ირ საქმის გამწვავებას. ცდილობენ გული მოიგონ
მოსახლეობისა, ჰპირდებიან შეღავათს, პრივილეგი-
ებს და ურჩევენ კანონიერი დახმარება გაუწიონ
ჯარებს და მმართველობის წინ ღოიადობა დაიც-
ვან.

სოფლებში გავრცელებულია სომეხთა კოსტან-
ტინოპოლელ პატრიარქის კონდაკი, რომელიც ურ
ჩევს სომხებს, სასტიკი კანონიერება დაიცვან და
ერთგულნი იყვნენ მთავრობისა.

ყველა ვილაიეტში სომხები თავდაპირით იქცე-
ვიან და მხოლოდ ვანის ვილაიეტში დათარეშობენ
სომეხთა რაზმები, რომლებიც კავკასიის საზღვრე-
ბიდან გადადიან. („ზ. რ.“)

მსთშლიო პატრიარქი ოსმალეთის მიმართ

სინოდალურ წრეებში კოსტანტინოპოლიდან
მიღებულია ცნობა, რომ ახალგაზრდა ოსმალთა
კომიტეტის თავმჯდომარე ნაზიმ-ბეი სარწმუნოებათა
მინისტრთან ერთად მივიდა მსოფლიო პარტიარქ-
თან, გერმანთან, და მოსახოვა ხელი მოეწერა ბერ-
ძულ და ოსმალურ ენაზე დაწერილ მოწოდებაზე,

რომლითაც სთხოვენ ბერძულ ეკლესიებს ილო-
კონ ოსმალეთის გამარჯვებისათვის მსრულიო პატ-
რიარქმა გერმანმა წყრომით უარპყო ეს მოთხო-
ნილება და განაცხადა: „თქვენ შეგიძლიანთ მე გა-
დამტეხოთ, მაგრამ ვერ მომხრეფთ“
მოწოდება ხელმოუწერილი დარჩა.

(„ბ. ვ.“ და „კ. ს.“)

ამას წინად დაახლოვებით ამგვარივე ცნობა
იყო გაზეთებში სომეხთა კათალიკოსის შესახებ, რომ-
ელიც ოსმალეთში აიძულეს ხელი მოეწერა მოწო-
დებაზედ, რომლითაც ოსმალეთის სომხებს იწვევ-
და დახმარება გაეწიათ ყველაფერში მთავრობისათ-
ვის და ხელი შეეწყოთ მტერთან საბრძოლველად.

ეს ორი ცნობა მით უფრო საინტერესო ხდე-
ბა, რომ (როგორც დღევანდელ ნომერში მოყვა-
ნილ წერილიდანაც სჩანს, „ზ. რ.“ № 264) ფაქტი-
ურად ოსმალეთში სომხების ქლეტა არა სწარმოებს,
რასაც ჩვენი რედაქციის კერძო ცნობებითაც ვა-
მოწმებთ და მაშასადამე სიმართლეს მოკლებულია
ის მართლაც ამაღლვებელი და გულის ამაშფოთე-
ბელი ცნობები „კავკ. სლოვა“-სი, რომლის მი-
ხედვით სომხის 17 სოფელი ამოქლეტილია უკვე.
ჩვენ სწორედ შეგვაძრწუნა ამ წერილმა და ბუნებ-
რივად ვთვლიდით იმ ტალღას, რომელიც მოაწვა
კავკასიას ოსმალეთიდან გადმოსახლებულ სომეხთა
გამოქცეულების სახით, მაგრამ, ღვთის მადლით,
დღეს ირკვევა, რომ შიში სომხებისა თითქმის უსა-
ფუძვლო და გაზვიადებულია.

მ ი ლ ი ო ნ ე ბ ი

რუსეთმა მაშველი ხელი გაუწოდა ამიერ-კავ-
კასიას.

რუსეთიდან მოდიან ბოლვაწენი და თან მო-
აქვთ მილიონები ამიერ-კავკასიის მცხოვრებთა დაქ-
რილ და ომისაგან დაზარალებულთა დახმარებისათ-
ვის. „რუსეთის ქალაქების კავშირის“ წარმომადგე-
ნელმა ჩელნოკოვმა კავკასიის ქალაქებს ერთი მილი-
ონი ჩამოუტანა.

„რუსეთის საეროზო კავშირის“ მიერ გამოგ-
ზავნილი ბ. ბ. შლიპპე და შერემეტიევი კიდევ
რამდენიმე მილიონით ჩამოვიდნენ, რათა კავკასია-
ში მოაწყონ საეროზო დახმარება და მიეშველონ
დაზიანებულ მკვიდრ მცხოვრებელთ.

მადლობის მეტი რა ეთქმით ამ წარჩინებულ მოღვაწეთ კეთილშობილურ განზრახვისათვის?

მაგრამ ერთი რამაა საკითხავი:

ვის ჩაებარება საბოლოოდ ეს ფულები და ვინ იქნება მისი დანიშნულებისამებრ გამნაწილებელი?

აქამდის მარტო ხატისოვ-არუთიუნოვის გვარები გვესმის.

ჩელნოკოვმა, ამბობენ, ნახევარ მილიონის ჩეკი ჩააბარა ხატისოვს.

შლიპპემ და შერემეტეევმაც ვერ აუხვიეს, ამ მოღვაწეთ, ამისდა მიუხედავად, რომ ბ. ხატისოვს ფაქტიურად ფართო საერობო საქმეებთან მეტადრე საქართველოში, არავითარი კავშირი არა აქვს

იმ კრებაზედ, რომელზედაც შლიპპე-შერემეტეევს საერობო ბიურო უნდა მოეწყობათ, მიიპატიეს ა. ხატისოვი, რომელმაც რასაკვირველია თან მოიყვანა არუთიუნოვი და არლუთინსკი . .

სრული სიმშვიდით ჩაიარა ამ კრებამ რ მილიონ კავკასიის მუსულმანთა წარმომადგენლების დაესწრებლად.

ორ ქართველს, ვგონებ ამ კრებაზედ შემთხვევით მყოფს, — თავად აბხაზს და სუმბათაშვილს „კრებამ“ აღმაცერად შეხედა. და უკანასკნელებმაც ეს იგრძნეს და დაუკონებლივ უარი გამოუცხადეს თავის მონაწილეობაზედ ბ. შლიპპეს

ბ. ხატისოვი დარჩა იქ

ბ. ხატისოვი დარჩა აქ

და აი, რუსეთის მაშველ მილიონებს, მთელ ამიერ-კავკასიისათვის დანიშნულს, ბ. ბ. ხატისოვ არუთიუნოვ უნდა მოუარონ.

და მოუვლიან კიდევ...

რადგანაც ეს პირნი დიდ სიძლიერეში შევიდნენ.

რადგანაც დღეს „სომხები და სომეხთა საკითხი“ ის მთავარი ღერძია, რომლის გარშემო მთელ ამიერ-კავკასიის მოსახლე ერთა საჭირ-ბოროტო კითხვები ტრიალებს...

ეს სომხის მოღვაწენი ისეთ საიმედო პირებად არიან გამოცხადებულნი რომ როდესაც ამ სტრიქონებს ვწერ კალამი მიკანკალებს...

მათი გვაგების უპატივცემოთ მოხსენება დღეს საშიშია

ებლა ადვილი ასახსნელია, რომ ქართველ წარმომადგენლებს „საერობო კრებაზედ“ შიშის ზარი დაეცათ და გაიქცნენ.

და რასაკვირველია, ჩელნოკოვ-შლიპპე-შერემეტეევმაც ქედი მოიხარეს ამ ძლიერ პირთა წინაშე და დღეს „სომხის ნაციონალური ბაზარი“ მთელ ამიერ-კავკასიის ძიძად გამოაცხადეს.

მაგრამ ხვალ?

ხვალ, როდესაც გულუბრყვილო და ვიწრო ერთმხრივ პოლიტიკას ბურუსი აეცლება და ხეტისოვების ნამოქმედარი — საპნის ბუშტები, მიერთნევათ, ბ. ბ. ჩელნოკოვ შლიპპე-შერემეტეევს ხელში რა შერჩებათ?

დიდი წყენა, მაგალითად, ქართველებისა. არ ვიცი რას იტყვიან მუსულმანთა ერები კავკასიისა.

მაგრამ ქართველები კი აუცილებლივ ამ „ხასიათის“ მოწყობილ დახმარებაზედ კატეგორიულ უარს იტყვიან.

აქამდისაც ათასი ქირი უმილიონობოთ გამოგვივლია ქართველობას.

იმედია ქართულ ღარბ საღაროთივე ქართველი ხბლხი თავს მრავალ დაჭრილებს, დაჩებილებს და დაზიანებულ ქვეყანას მოუვლის.

ესეც ისევე ძველია, როგორც ძველია თვით საქართველო და მისი ერი.

რუსეთის მოწინავე საზოგადოებისაგან ქართველი ერი მეტ გამჭრიებობას ელოდა.

ჩვენ ვიყავით მეგობრები ყველასა და სიცოცხლეს არ ვზოგავდით სხვის ბედნიერებისათვის და სამადლობელოდ არც ერთი გულწრფელი მშველელი მეგობარი არ გვეყვანდა.

თუ გვეყვანდა ისიც სხვის კარებიდან შემოსული.

ქართველებს კი საკუთარი კარები აქვთ.

ჯერ ამ კარებში რუსეთის პოლიტიკური მოღვაწენი არ შემოსულან.

და ის ერი, რომელიც ასეთ გაჭირვება-აოხრებას განიცდის მაინც იმდენ სითამამესა და სიამაყეს გამოიჩენს, რომ სთქვას:

მს მილიონები მე არ მიიდა.

ეკალი.

დაჭრილი აფიცრის წერილი

ჩემო ძვირფასო დედა!

ნუ გაგიკვირდება, რომ მოსკოვიდანა გწერ. ვწევარ წითელ ჯვრის საავადმყოფოში. სუბუქადა ვარ დაჭრილი. აღბად, ვილაც მხურვალედ შევედრებია ღმერთს, რომ მე 20 მარიაშობისთვის დატრიალებულ ჯოჯოხეთს გადურჩი. 19 მარიაშობას, ავსტრიის საზღვარზედ, ლიუბლინის ახლო, მატარებლიდან გამოვედით, ხოლო 21-ს დილის 4 საათიდან გაჩაღდა ბრძოლა ავსტრიელებთან. ჩვენ ტყის განაპირა გვეჭირა, ჩვენს პირდაპირ დაახლოვებით 3000 ნაბიჯის სიშორეზედ, მტერი იყო დარაბმული. პირველად მათი ტყვია ჩვენამდე ვერ აღწევდა. წამოიწიეს თუ არა, ტყვიისპერქვეველმა რაზმმა მხნე მუშაობა დაიწყო და გაგვითენდა შავი დღე. ტყვიებს საშინელი ზუზუნნი გაჰქონდა, ზოგი ყურთან ახლო, ზოგიც ზედ თავზედ გადაგვიქროლებდა. ირგვლივ ჯარისკაცები უმოწყალოდ იხოცებოდნენ. ჩვენის მხრით მხოლოდ ორი ქვეითი ბატალიონი იყო პოლკისა, მტრის მხრიდან კიდევ მთელი ბრიგადა (2 პოლკი) და მისი რეზერვი. არ დაფარავ, პირველ ხანებში ხან მარჯვნივ გადავხრიდი თავსა, ხან მარცხნივ, თითქო ამას რაიმე ან რისამე შველა შეეძლო. მაგრამ ეს გაგრძელდა მხოლოდ ნახევარ საათს. მერე სრულიად ყურადღებას არ ვაქცევდი ტყვიების ზუზუნსა. აღსანიშნავია რომ ჯარისკაცები დიდ ანგარიშს უწევენ იმას, თუ რა გუნებაზე არის აფიცერი და ამიტომაც მე ძალიანა ვცდილობდი რაც შეიძლება მეტი სიყოჩაღე და მხიარულება გამომეჩინა. დავდიოდი ჩემ ჯარისკაცებ შორის, რომლებიც სასროლად გამზადებულნი თხრილებში იწვნენ, ვემუქრებოდი, ვამხნევებდი მათ. ხოლო ჩემდათავათ ვფიქრობდი: აი, საცაა ცელქი ტყვია მეც მომაგნებს, დამჭრის ან და მომკლავს მეთქი! უცბად მოვიდა ცნობა, რომ მტერი მარცხენა მხრიდან შემოვლას გვიპირებს, ჩვენ რაც შეიძლება მალე უნდა ადგილი გვეცვალა.

ჩვენმა როტებმა ახალი ადგილი დაიჭირეს მტრის საშინელ ტყვიის წვიმის ქვეშ; ასეთ ყოფაში, 9 საათამდე დავყავით; ამ დროს კი სარტილერიო ყუმბარები დაგვიშინეს. ეს ყუმბარები სულ სხვაა, ვიდრე უბრალო ტყვიები. ტყვიებს უკვე შევეჩვიე; ხოლო ყუმბარებმა, რომლებიც ერთი მეორეზედ მოდიოდნენ, მოულოდნელად შემადრწუნეს. ყუმბარა

ცოტას ხოცავს, ერთსა ან ორს, ხოლო ახდენს საშინელ მორალურ შთაბეჭდილებას. ასე რომ ჯარისკაცები პირველად დაფრთხნენ და გაქცევა დააპირეს, მაგრამ ჩვენ შევაგულიანეთ ვინ ყიყინით და ვინ მუქარით. 10 საათზედ, მტერი შევედრებინა პოლკი ტყვიისმფრქვეველით, ამავე დროს საიდანღაც გამოჩნდა ჩვენი არტილერია, რომელმაც მხნედ იწყო მუშაობა. ყველა ერთბაშად აფრთოვანდა, მხნედ შეუტიეთ მტერს და ნახევარ საათში ავსტრიელებს უკვე დავახვევინეთ. ჩვენმა როტამ ვერ მოითმინა გამოცვივდა ტყიდან და „ურას“ ძახილით დაედევნა მტერს. ფებ და ფებ მივდევდით. მთელი მინდორი მოფენილი იყო მოკლული ავსტრიელების გვამებით. გვიკვირდა, თუ საიდან მოვიდა ამდენი. ოტების დროს მტრის არტილერია უმოწყალოდ გვიშენდა: გვესროდა აგრედვე მისი სარეზერვო ჯარი, ასე რომ მტრის ტყვია-ყუმბარა წვიმასავით თავზედ გვცვივოდა. ირგვლივ ჯარისკაცები იხოცებოდნენ, მე სულ მივბობდი და ვფიქრობდი: აი, საცაა ჩემი ჯერიც მოვა მეთქი. მაგრამ საბედნიეროდ უხიფათოთ მოვედით ახალ პოზიციამდე და ჯარისკაცებიც მყასვე დაწვენენ მიწაზედ დაღლილები. ავსტრიელები გაფრბიან ხიშტებით ბრძოლას; ტყვედ გვნებდებიან ჯგუფ-ჯგუფად; ამ დროს ყურის ძირში რაღაც ვიგოძენი, წამსვე ხელი მოვისვი, მთელი ხელი სისხლით შემედება. ჭრილობა თვით მე შევიხვიე, ფორთხით მივედი უშიშარ ადგილამდე და გონებაც დავკარგე. როცა გონს მოვედი დავინახე, რომ ოთხს ჯარისკაცს ხელში ავეყვანე და გავყავდი ბრძოლის ველიდან. ტყვიებს ჯერ კიდევ გაჰქონდათ ზუზუნნი. მე ლიუბლინში ჩამომიყვანეს და იქიდან მოსკოვს გამგზავნეს.

გაკოცებთ ყველას. ჩემზედ ნუ სწუხართ, კარგად მივლიან. მალე მოვრჩები და კვლავ ომში წავალ.

შენი არჩილი.

ფ ა უ ს ტ ი

(გაგრძელება)

ზესული. ვინ მიხმობს?

ფაუსტ. (შიანს უკუიქნავს).

საზარელია ჩვენების სახე.

ზესული. ძალუმის ხმითა გამომიძახე,
ჩემს სამყაროსკენ ესწრაფებოდი
და ეხლა—

ფაუსტ. ვაჰმე! სულ არ მენახე

აუტანელი თუ იქმნებოდი!

ზესული. სულ-შეხუთული მესწრაფებოდი
და პლალადებდი რომ გჩვენებოდი,

რათა ხმა ჩემი შენ გაგვეგონა

და სახე ჩემი ნათლად გეხილნა.

დავყე მაგ სულის ძლიერს ძახილსა

და აქ ვარ, შენ წინ აწ განაცხადი!

რა თრთოლვა იტანს შენს გულს ზეკაცო,

სად გაჰქრა შენი სულის ღალადი?

რა უკავ გული, რომელმაც სოფელს

თავის წილში შეტეჰმნა ბინა,

რომელსაც უნდა ქვეყნის სიამე,

თუ ქვეყნის სევდა ეტარებინა?

ჩვენ, უკვტავს სულელებს რომ გვედრებოდა?

შეგება-ცახცახით რომ მოგვეღტოდა?

და დღევილ სულით ზემაღლდებოდა?

სად, სად ხარ, ფაუსტ? მე ვისი ხმაც შემომ-

ჩიოდა

და ვინც არსების მთელის ძალით მემსკვალე-

ბოდა?

განა ეს შენ ხარ, ჩემის სუნთქვით რომ მოს

რესილხარ?

განა ეს შენ ხარ, უღრმეს შიშით გლახ რომ

ავსილხარ

ვხად მოკრუნხული მხდალი მატლი, კია საბ-

რადი?

ფაუსტ. ცეცხლის ჩვენებაე, განა თუ მე უკან და-
ვისევე?
ეს მე ვარ, ფაუსტ, შენი სწორი და თანაბ-
რი!

ზესული. ცხოვრების ტალღებში
კმნა-ჩენის გრიგალში
ვმაღლდები, ვმაბლდები,
ვხმაურობ, ვმოძრაობ,
ხან აქეთ, ხან იქით,
ხან ზევით, ხან ქვევით!
ვარ შობა და სიკვდილ-სამარე,
მე ვარ ზღვა მარადი, მღელვარე,
ცვალებად ქსოვილით
ცხოვრება მგზნებარე;
ასე ვქმნი დრო-ჟამის მშუოთავესა დაზგაზე
და ვუქსოვ ღვთაებას ცხოველმყოფ ტანსაც-
მელს!

ფაუსტ. შენ, ვინც შეიცავ უსახდგრო სოფელს,
აღმძვრელო სულთა,
ჩემს თავს რარიგ ვგრძნობ შენ მსგავს ახლო-
ბელს.

ზესული. შენ ჰგეგხარ იმ სულსა, რომელსაც მის-
წვდები,

მე არა! (ჭქრება).

ფაუსტ. (სავარძელში ჩაეცემა)

შენ არა?

მაშ ვისა?

მე მგზავსი ხატება ღვთაების

და ნუ შენ არა?

(ისშის კარის გაკენი).

გაი სიკვდილო! ვიცნობ მას, ჩემი თანაშემწეა.
ამ საუცხოვოს და მშვენიერსა მომისპობს წა-
მებს!

ხელსა შემიშლის გამოფიტულის მოძღვრების
მლილი

და ამ სულელებთან საუბრის ნაცვლად გულს
გამიწამებს!

(შეშადის ვაგხერ, საღამურ ტანისათხში. ღამზარი ხელ-
ში უკავია. ფაუსტ უკულოდ შირს შიიბრუნებს).

ვაგნერ. ო, მაპატივეთ! მომესმა თქვენი დეკლამა-
ცია,

ვგონებ რომ ბერძნულ ტრაგედიიდან ლექს
ჰკითხულობდით.

ეგ ხელობა ხომ დღეს მეტის-მეტად გასავალ
შია

და მსურს სასართოდ გამოვიყენო და ბერჯელ
თხრობით

გამიგონია ვითომც და ხუცესს კომელიანტი
ქვეას ასწავლიდეს.

ფაუსტ. ჰო, თუ ხუცესი კომელიანტობს,
რაიც ხანდახან მოჰხდება ხოლმე.

ვაგნერ. ახ! თუ ოთახში მომწყვდელი ხარ,
სოფელს ძლივს ჰხედავ მხოლოდ უქმე დღეს,
გამადიდებელ შუშის შეწვევით
შორიდან უმზერ ხალხის სიციცხლეს,
ამ დროს თუ კი არ მჭერმეტყველებდე,
მაშ როგორ უნდა მათ არწმუნებდე,
ანუ გზას როგორ უნდა უკვლევდე?

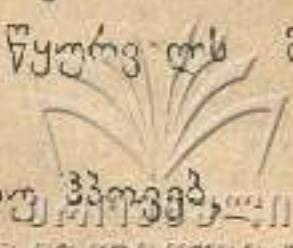
ფაუსტ. თუ კი არა ჰგრძნობ გულის სიღრმეში
მაშინ ვერც არას გაჰხდება რამეს;
თუ მთელს გულისყურს არ ჰხდი მოვალედ,
სულის წიაღით არ მომდინარებს—
მაშ შენთვის იყავ. კვლავ აკოწიწე
ერთს სხვის ნაგლეჯზე სხვა ნასუფრალი
და გადმოხერხე მ*ვერთ საღაროდან
თქვენ მიერ ქმნილი მწირი რამ ალი.
მაიმუნებსა და მხოლოდ ბავშვებს
ესრეთი ქცევა თუ გაანცვიფრებს,
ხოლო გულს გულთან ვერ შეათვისებს
თუ სიტყვას გული თვით არ ამხილებს.

ვაგნერ. მაინც კარგია მჭერმეტყველება
მოქარგულ სიტყვას მოსდევს დიდება!
ვგრძნობ, თვით ჩამოვრჩი მე ამ ხელობას.

ფაუსტ. სიტყვებში ეძებ რა სარგებლობას
თუნდაც არ იყოს უშინაარსო
და ბაჭი ბუჭით არცა აავსო.
სიტყვა ნაკლები თვით ხელოვნებით
აღჭურვილია აზრით, გონებით,
და თუ გაქვს რამე სათქმელად შენა,
რად უნდა უწყო სიტყვებსა დევნა?
ღიას შემკული მჭერმეტყველება,
რომელიც ბრწყინავს და მოკისკისებს,
დაუდგომელსა ქარს ემსგავსება,
ხმელს ფოთლებს შორის რომ დასისინებს

ვაგნერ. უსაზღვრო არის, ეჰ, ხელოვნება
მაგრამ ხანმოკლე ჩვენი ცხოვრება!
როს ჩემს კრიტიკულს შრომას ვედღევი
ხშირად აზრს, გულსა იპყრობს ნადევლი;
ვერ გამოჰჩნაბო საშუალება,
რომ მით შეგეძლოს წყაროს მიგნება,
რა ძნელი არის, რა სატანჯველი.
და ჰხედავ, ჯერედ არ გაგივლია
აქ ნახევარი გზა ეკლიანი,
რომ ვიდევც კვდება ადამიანი!

ფაუსტ. განა ეტრატი წმინდა წყაროა,
რომლით ჩვენ ვიკლავთ წყურვლს მგზნება-
რეს?

შენს მოსვენებას მაშინ თუ ჰპოვებ,
როს წყარო გულით თვის მომტრისაგან.

ვაგნერ. მაგრამ, შემინდეთ! თავის დიდი შექცევა
არის,
რომ გადაჰგრინდე ეამთა სულის ვითარებაში;
გაიგო, ბრძენი ჩვენხედ უწინ როგორ ფიქ-
რობდა
და ჩვენ რამდენად წინ წავსუღვართ ჩვენს
დროებაში.

ა. შ.

(შემდეგი იქნება)

წინანდელ წერილში № 34 შეცდომით არის:
სიკვდილი, ნორჩი—უნდა იყოს: სიკვდილი, ჩონ-
ჩხი.

ქართული თეატრი

ქართულ მსახიობთა ამხანაგობა საკუთარ თეატრსა
და გაშეკობის „მზრუნველობას“ მოკლებული, აკურ-
ერთი თუკა „სახალხო სახლში“ ქმართავს წარმოდგე-
ნებსა. აუტანელ ბირთებში უხდება მუშაობა ამხანაგობას,
მაგრამ უკანასკნელმა წარმოდგენებმა დაგვარწმუნა, რომ
ჩვენმა მსახიობებმა სძლიეს ყოველგვარი დაბრკოლებანი
და თავის ძაღასა და უნარს არ იმურებენ რათა თეატრა-
ლურ სეზონს მისცენ საჭირო კლასური.

წარსულ კვირას ამხანაგობამ ორი წარმოდგენა დას-
დგა: ორშაბათს 17 გიორგობას ქ. ზუბერძანის „ქვის
მთაქანი“ ქართულად თარგმნილი ბ. სანჯაღას მიერ
და ოთხშაბათს 19 გიორგობას „სოფლის ექიმი“ ბორ-
დოსი და ცაგარღის ცნობილი კამედიო „ხანუმა“.

„ქვის მთაქანი“ და „სოფლის ექიმი“ დაკვირ-
ვებით იყო დადგმული. მიუხედავად მრავალი ხალხის
ერთავე მიესამ კარგი მთაბეჭდილება დასტოვა. ეტყო-
ბოდა რეჟისორიცა და მსახიობიც ბევრს ცდილან და

ბევრი შრომატა გაუღიათ ამ ბიესების სტენაზე განხორციელებისათვის.

რად შეეხება ცაკარლის „ხანუმა“, ჩვენ გვგახია რომ ამგვარი კომუდიების სტენაზე განხორციელება იმ სახით, რა სახითაც ბ. წუწუნავამ უჩვენა დამსწრე საზოგადოებას, უოგლად შეუძლებელია.

სრულიად სამართლიანად ამბობს ერთი ჩვენი კრიტიკოსი: „ავ. ცაკარლის კომუდიები და მათი ტიპების მრავალფეროვანი გაღერება საუკეთესო მასადაა მამაუფლისტარიკოსისათვის, როდესაც ეს ისტარიკოსი შეუდგება წარსულ საუკუნის სამოცდაათი წლების განხილვას და დახსიათებას.“ საქმე ის არის რომ უოფიცხოვრების კომუდია (გ. ერისთავი, ანტონოვა, ავ. ცაკარელი) განსაზღვრული ეპოქის დამახსიათებელი დირებულება და დიდი შედარება, თუ ასეთ ბიესების სტენაზე განხორციელების სათავეში ეს პრინციპი არ უდგას. ეს აუცილებელია, რადგანაც წინააღმდეგ შემთხვევაში ბიესა გმრებნებით, როგორც დრო-მოჭმულია და აწინდელ საზოგადოების სულიერ მათხოვნილებისათვის სრულიად შეუფერებელი. სწორედ ასეთი იყო „ხანუმა 19 გიორგობისთვის „სახალხო სახლში“. ეპოქის სტილი და კალაორიტი სრულიად არ იყო დაცული. არ იყო ხაჩვებები ისეთი გარემოება, რომელიც მაურებელის გულის-უუტს განსაზღვრულ ეპოქისაკენ მაიბურობდა. ეს კი უსათუოდ საჭიროა თუ კი ზემოაღნიშნულ პრინციპს მივიღებთ მხედველობაში. უოგლად ავევს, სტენაზე დადგმულს, უსათუოდ განსაზღვრულ ეპოქის უფუერი უნდა ქქონდეს; მომქმედ ბირთა მორთულობაც ასეთივე უნდა იყოს. უოგლად შეუძლებელია მაგ. მსახიობნი ამ დროის მოდის მიხედვით იუვენს გამოწეობილნი, ან სტენა მორთული იყოს დეკადენსის სტილის საგარდებობითა და ბმბუკის ხდართულ სკამებით. ავითთან მომქმედ ბირთა მიხვრა-მოხვრა, დაბარაკი, კრთა სიტყვით ხასიათი მოქმედებისა არ უნდა იყოს ეხლანდელი, სამიერების თარგლებში, — რასაკვირველია. აი ასეთ დადგმულ „ხანუმა“-სა და მის მაკვარ ბიესების დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი საზოგადოებასათვის. საჭიროა ეპოქის სტილისა და კალაორიტის დაცვა.

წერილი რედაქციის მამართ

უბრუნდებით!
გაბაშვილი

გთხოვთ ამ ხუმს პატარა წერილს ადგილი პისტოთ თქვენს პატრიკიკულ შურხელ „კლდეში“!

16 გიორგობისთვის „კლდის“ № 34 ში იყო მთავსებული ვინმე „ქართლელის“ წერილი „ცოცხალი ლეშები“. ეტუობა ბ. ქართლელს კარგად ვცნობივართ და შესაფერს სახელიც უწოდებია ჩვენსავის ქართულ სამდედელობისათვის, მაგრამ, რომ დაახლოებით გვიცნობდეს ბ. ქართლელი უფრო ბევრს საიდუმლოებას და მოქმედებას გაამაშლაფიებდა, რომელიც ბნელი ბურჟისთ და საიდუმლოებით არის მოცული და დაფარული. ბიურაკრატ რუს ნ. დუბროვოს კაკლის მტვრევა ჩვენ თავსედ, როგორც ამას ქართლელი სწერს არა კმარა, ჩვენ შეგვიძლიან დუბროვოს გუბასიხით: — შენ ვინ გვიოხვებს და ვინ დავაუენა ჩვენს „აქეუნთათა“. ჩვენ უნდა მოგვთხოვოს ჩვენი მოვალეობა და საბა ბურობა ჩვენმა ხალხმა მათ უნდა ამტვრიონ კაკალი და სიფხილას ჩაქუჩები ჩვენსედ, რადგან ჩვენ სადათას ძიფს ვართ მიტეშულნი და სიკუ გზას ვადგევართ და ვინც არ იქნებთან ამისთვის მოწოდებულნი და მართლა „ცოცხალი ლეშებად“ არიან გადაქცეულნი უნდა ჩამომოდნენ უველათფრს და ადგილი სხვას, დირსეულს დაუთმონ, თუ არა და სხვების ჩიხინი ჩვენ ვერ გარდაგვქმნის და ისევ ცოცხალი ლეშებად დაფრებით, თუნდ ორმოც დუბროვოსთანამ გვაწეროს შირიდან რხევა-დარიგება და თუნდ კაკლის მტვრევატ მოგვაუჩ ს. საქმე შიგნიდანა და ავიციხერ მიგნიდანა ტედეტა მუდამ.

უღირსი ბერი.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

Arbiter.

ბიილება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირულ საზოგადო-ეკონომიურ

და სალიბერატურო ჟურნალ

„კლდე“-ზედ.

ფასი წლის ბოლომდის სამი აბაზი

ცალკე ნომერი ყველგან 10 კაპ.

მოიკითხეთ ყველა მეგობრებთან

თბილისში გაზეთი

„ახალი ქართლი“

გამოდის ქ გორში, კვირაში ორჯერ—ხუთშაბათობით და კვირაობით.

ცალკე ნომერი ღირს ერთი შაური. დაკვეთით წლის დამლევამდე 60 კაპ. ხელის მოწერა მიიღება. ივ. ავალიშვილთან, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მალაზიაში და გაზეთის თბილისელ აგენტთან ვიქ. მექანარიშვილთან, დოშეთის ქუჩა № 31.

